

In deze rubriek dragen de auteurs een steentje bij aan het vergroten van de kennis over wetenschappelijk onderzoek en de toepasbaarheid ervan in de podotherapeutische praktijk.

Van praktijkprobleem naar onderzoeksvraag

Mevrouw Bakker heeft voetklachten als gevolg van haar diabetes mellitus (DM). Haar podotherapeut is zich ervan bewust dat angiopathie van de voet in combinatie met neuropathie een risicofactor vormt voor het ontstaan van wonden. Mevrouw Bakker heeft sinds kort kleine wondjes onder haar voet. Ze maakt zich zorgen of deze wonden niet groter worden, omdat ze op internet heeft gelezen dat dit een mogelijke complicatie is bij mensen met DM. Ze bespreekt dit met haar podotherapeut. De podotherapeut weet dat er veel behandelmethodes voor wonden van de diabetische voet zijn. Ze weet echter niet wat op dit moment de beste behandeling is.

Tekst: Sil Aarts en Eveline Wouters, Fontys Paramedische Hogeschool, lectoraat Health Innovations & Technology

Probleemstelling

In de dagelijkse praktijkvoering kunnen zich problemen voordoen die met uitsluitend ervaring niet altijd op te lossen zijn. Een voorbeeld hiervan is de bovengenoemde casus. Het praktijkprobleem van de podotherapeut kan aanleiding zijn om een zogenoemde probleemstelling te formuleren. Hierin wordt geformuleerd welke kennis, die noodzakelijk is om het praktijkprobleem te kunnen oplossen, tot op heden nog ontbreekt. Voorbeelden hiervan zijn: 'Het is voor podotherapeuten tot op heden onbekend welke verbandmiddelen de genezing van voeten bij DM versnellen' en 'Onbekend is of er een verschil is in effectiviteit tussen verbandmiddelen bij behandeling van voeten bij DM'. Door voldoende, passende literatuur te verzamelen ('inlezen in een onderwerp') kan een probleemstelling worden verhelderd. U verdiept zich bijvoorbeeld alvast in de omvang van het probleem en de gevolgen voor de patiënt en/of podotherapeut. Een probleemstelling ligt aan de basis van een vraagstelling; een goed geformuleerde probleemstelling geeft richting aan de onderzoeksvraag die men graag beantwoord wil hebben.

Onderzoeksvraag

Welke kennis men écht graag wil genereren, wordt vervolgens geformuleerd als een vraag, in de zogenoemde onderzoeksvraag. In vergelijking met een probleemstelling is een onderzoeksvraag specifiek en gedetailleerder. Deze verwoordt de behoefte aan nieuwe kennis en inzichten. Een specifieke en gedetailleerde onderzoeksvraag stelt u dan ook in staat om een duidelijk antwoord te krijgen. Een onderzoeksvraag kan dus (nieuwe) kennis en inzichten (dat wil zeggen: de antwoorden op de gestelde onderzoeksvragen) genereren, die ondersteuning bieden in de dagelijkse praktijkvoering. Antwoorden op dergelijke onderzoeksvragen kunnen bijvoorbeeld worden gezocht in de aanwezige, wetenschappelijke vakliteratuur of door een nog uit te voeren praktijkgericht onderzoek.

Formulering

Het is van groot belang voldoende aandacht te besteden aan de formulering van een onderzoeksvraag. Een aantal zaken kan daar richting aan geven. Ten eerste dient een onderzoeksvraag niet alleen beantwoord te kunnen worden met 'ja' of 'nee'. Het moet dus geen

gesloten vraag zijn. ‘Ontwikkelen patiënten met DM wonden door ongevoeligheid van de voeten?’ is bijvoorbeeld een vraag die wel beantwoord kan worden, maar het antwoord zal, omdat het een gesloten vraag betreft, weinig informatief zijn, namelijk ja of nee. Om deze beperking te voorkómen, kan gebruik worden gemaakt van verschillende vraagwoorden, zoals wat, wie, wanneer, waarom, waar, welke, hoe en in hoeverre. Bijvoorbeeld: ‘In hoeverre verbetert de sensibiliteit van de voet van patiënten met DM type II als zij dagelijks minstens 30 minuten wandelen?’ of ‘Op welke manier kan het dragen van een orthese bijdragen aan de kwaliteit van leven van oudere mensen (65+) met DM type II?’.

Aan de andere kant mag een onderzoeksvraag ook weer niet te ‘breed’ geformuleerd zijn. Dan loopt u immers de kans dat u zo veel antwoorden krijgt, dat u door de bomen het bos niet meer ziet. Een onderzoeksvraag als ‘Welke behandelingen zijn effectief bij mensen met DM?’ is bijvoorbeeld te breed. Deze vraag benoemt niet om welk type DM het gaat (type I of II?), welke soort behandeling centraal staat (medicamenteus, podotherapeutisch, psychologisch?) en op welk gebied de behandeling effectief moet zijn (bloeddruk, kwaliteit van leven, pijnvaringen?). De onderzoeksvraag ‘Welke wondbehandelingen zijn effectief in het voorkómen van voetwonden bij mensen met DM type II’ is al veel specifiek en daardoor duidelijker (informatiever) te beantwoorden.

Kenmerken van een onderzoeksvraag

Ten slotte kan het helpen specifieke aspecten in een onderzoeksvraag op te nemen, zodat de onderzoeksvraag leidt tot bruikbare antwoorden. Ten eerste dienen de kenmerken van de patiënt of de patiëntengroep te worden genoemd. Gaat het onderzoek bijvoorbeeld om mensen met DM type II van 60 jaar en ouder of om alle mensen met DM, ongeacht het type en de leeftijd? Ten tweede dient, indien van toepassing, de interventie die u wilt onderzoeken benoemd te worden. Het kan bijvoorbeeld gaan om een diagnostische test, een operatie of om blootstelling aan risicofactoren zoals roken en obesitas. Ten derde dient de uitkomstmaat in de onderzoeksvraag benoemd te worden. Die kan bijvoorbeeld het optreden van bepaalde symptomen, zoals voetulcera of ziektes (zoals DM), betreffen, maar ook de kans op ziekenhuisopnames of het risico van overlijden. Ook kunt u in de onderzoeksvraag een behandeling of test benoemen, waarmee u

de – nieuwe – interventie wilt vergelijken. Vaak wordt naar een bestaande behandeling of test gerefereerd als ‘de gouden standaard’ of ‘care-as-usual’. Bijvoorbeeld als u een nieuwe wondbehandelmethode (interventie) wilt vergelijken met een methode die u al jaren in uw praktijk toepast.

Bij het gebruik van bovengenoemde aspecten dient ook een kanttekening te worden geplaatst: niet elke goede onderzoeksvraag voldoet aan al deze aspecten en vice versa zal niet elke onderzoeksvraag die al deze facetten behelst per definitie een goede onderzoeksvraag zijn. Genoemde facetten dienen dus slechts als leidraad.

Vooruitblik

Als een relevante en goed geformuleerde onderzoeksvraag is opgesteld, is het tijd om op zoek te gaan naar antwoorden. Om een vraag te kunnen beantwoorden, moet er informatie worden verzameld en dienen er conclusies te worden getrokken, gebaseerd op deze informatie. Dit kan op diverse manieren, bijvoorbeeld door de wetenschappelijke literatuur te raadplegen, maar ook door zelf een (klein) kwantitatief of kwalitatief onderzoek op te zetten. Al deze aspecten van onderzoek zullen de komende maanden in deze serie aan bod komen. We zullen beginnen met het lezen van wetenschappelijke literatuur, waarover in het volgende artikel meer. ■

Heeft u vragen naar aanleiding van dit artikel, mail ze naar s.aarts@fontys.nl.

